

Bericht
aan de formateur
van het nieuwe college van
burgemeester en wethouders

Stichting Agrarisch Erfgoed Nederland
p/a Hakkertsweg 27
7451 LR Holten
M 06 53170798
E info@agrarischerfgoed.nl
W www.agrarischerfgoed.nl

KvK 50213024
Bank NL58 RABO 0143 0134 83

Holten, 4 april 2018

Geachte formateur,

U bent begonnen met de uitdagende taak om in uw gemeente, samen met de politiek, een breed gedragen collegeprogramma samen te stellen. Omdat u nu volop bezig bent met deze inhoudelijke klus, sturen wij u deze brief. Wij vragen uw aandacht voor de grote waarde die met name het agrarisch erfgoed in uw gemeente vertegenwoordigt.

Op 30 november jongstleden presenteerden wij als stichting Agrarisch Erfgoed Nederland (AEN), het manifest "Gebruik de Boerderij!". Het is een manifest dat wij opstelden samen met de 15 provinciaal of regionaal opererende boerderijenstichtingen in Nederland, ook actief in het gebied waarin uw gemeente ligt. Het manifest is een oproep aan overheden, ontwikkelaars, eigenaren en bewoners van historische boerderijen. De inhoud van het manifest bevelen we u van harte aan.

Elk jaar verliezen 2000 boerderijen in Nederland hun agrarische functie. Daaronder bevinden zich veel boerderijen met monumentale, historische en landschappelijke waarde. In ons manifest laten we in drie stappen zien dat de betekenis van dit agrarisch erfgoed aanzienlijk verder gaat dan alleen de mogelijk economische waarde. Zo wordt nog wel eens over het hoofd gezien dat de vaak zo karakteristieke boerderijen en bijgebouwen van groot belang kunnen zijn voor de aantrekkelijkheid van de regio en voor de kwaliteit van wonen en werken. Waarbij niet uit het oog verloren mag worden dat het platteland voor ingrijpende ontwikkelingen staat door veranderingen in de agrarische sector, in de demografie en in de economie in z'n algemeenheid.

De drie hoofdthema's van het manifest zijn: **1. Erkenning van de waarde van het erfgoed.** **2. Behoud door ontwikkeling.** **3. Ontwikkeling door behoud.**

Gezamenlijk laten deze drie thema's zien dat het alom aanwezige erfgoed van belangrijke economische, maatschappelijke én sociaal-culturele waarde is. Niet alleen voor de eigenaar van de boerderij, maar vooral ook voor de regio als geheel en haar bewoners.

Succesvolle transformaties van agrarisch erfgoed in Nederland bewijzen dat historische boerderijen een bijdrage kunnen leveren aan de uitdagingen die in het buitengebied spelen. Te denken valt daarbij aan de zoektocht naar nieuwe economische dragers, het verbeteren van toeristisch-recreatief perspectief en niet in de laatste plaats: de energietransitie. Dat de gemeente als faciliterende overheid alle ruimte biedt voor de ontwikkeling van het agrarisch erfgoed, lijkt in dit licht bijna onontbeerlijk.

Agrarisch Erfgoed Nederland

BETROKKEN BIJ BOERDERIJEN

De energietransitie die nu goed op stoom begint te komen, de trek naar de stad met bijbehorende afname van bevolking op het platteland, de schaalvergroting in de landbouw en de demografische verandering van de bevolkingssamenstelling: alle zijn het ontwikkelingen die hun invloed hebben op het landelijk gebied. Ze vragen om heroriëntatie en ontwikkeling. Het huidig tijdsgewricht biedt alle kansen om hierbij uit te gaan van de bestáánde waarde van het gebied en van het agrarisch erfgoed daarin. Tegelijkertijd worden nieuwe kwaliteiten toegevoegd, helemaal in de geest van de komende Omgevingswet.

Wij nodigen u uit deze denkwijze een centrale plek te geven in het nieuwe gemeentelijk beleid zoals dat gericht zal zijn op de inrichting van de ruimte en de plattelands-economie, én op het cultureel erfgoed.

Mocht u meer informatie willen hebben over het agrarisch erfgoed in uw gemeente: wij brengen u met alle plezier in contact met de boerderijstichting die het aangaat en die over de relevante kennis beschikt.

Kort en goed: samen met de 15 aangesloten boerderijstichtingen streeft AEN ernaar om zoveel als mogelijk waarde te creëren met het rijke agrarisch erfgoed in Nederland. Helpt u ook mee door hier in uw collegeprogramma passende ruimte voor te creëren?

Bijgevoegd treft u een exemplaar van ons manifest *Gebruik de boerderij!*.

Wij zijn reuze benieuwd op welke wijze úw gemeente de waarde van het agrarisch erfgoed zal weten te omarmen!

Namens de 15 boerderijstichtingen in Nederland,
het bestuur van de stichting Agrarisch Erfgoed Nederland,

met vriendelijke groeten,

Ton Peters | voorzitter

GEBRUIK DE

BOERDERIJ!

MANIFEST

**MANIFEST VOOR HET GEBRUIKMAKEN VAN HET
AGRARISCH ERFGOED VOOR EEN LEEFBAAR PLATTELAND**

An aerial photograph of a farm with several buildings, a large barn, and a green field. A yellow and white text overlay is in the top left corner. The text reads "GEBRUIK DE BOERDERIJ!" in yellow on a black background, and "MANIFEST" in blue on a white background.

**GEBRUIK DE
BOERDERIJ!**
MANIFEST

MANIFEST VOOR HET GEBRUIKMAKEN VAN HET AGRARISCH ERFGOED VOOR EEN LEEFBAAR PLATTELAND

Dit manifest is een oproep aan overheden en ontwikkelaars, eigenaren en bewoners van historische boerderijen, aan iedereen die het aangaat, om de waarde en betekenis van het agrarisch erfgoed te erkennen en zich sterk te maken voor het benutten van historische boerderijen en erven bij de ingrijpende veranderingen die op de plattelandssamenleving en het landschap afkomen.

Het erfgoed biedt volop kansen om deze ontwikkelingen in het landschap op te nemen en daarbij de menselijke maat voorop te stellen. De kwaliteit van erfgoed past bij wat de huidige tijd vraagt. Maak hier gebruik van. Daarvoor vragen de stichting Agrarisch Erfgoed Nederland (AEN) en de 15 aangesloten boerderijenstichtingen aandacht voor de volgende drie aspecten van agrarisch erfgoed in deze tijd.

**GEBRUIK DE
BOERDERIJ!
MANIFEST**

**ERVE DEPERMAN
REUTUM, TWENTE
BOERDERIJKAMERS, BIJENKOMSTEN, KLEINVEE**

1

ERKEN DE WAARDE VAN HET ERFGOED

De gebouwen

Elk jaar verliezen 2000 boerderijen hun agrarische functie. Daar zitten er veel bij met monumentale waarde. Sommige boerderijen zijn eeuwenoud en gebouwd met technieken en materialen die getuigen van ambachtelijk vakmanschap. Die gebouwen en hun erven dragen de signatuur van bijna vergeten landbouwpraktijken. In het samenspel van boerderij, stallen en schuren schuilt historische waarde.

De verhalen

Met elke boerderij die gesloopt wordt verdwijnen de verhalen die ermee verbonden zijn. Het zijn de stille getuigen van de kleine geschiedenis van generaties van boerenfamilies, maar ook van de grote geschiedenis

van oorlogen, rampen en sociale verhoudingen door de tijd. En zij zijn het toneel van nieuwe verhalen, van nieuwe generaties boeren, en van nieuwe bewoners die in voormalige boerderijen hun hedendaagse droom realiseren.

Het landschap

De gebouwen, de erven, en hun verhalen geven het landschap vorm, betekenis en identiteit. Als je een stolpboerderij ziet weet je dat je in Noord-Holland bent, de enorme graanschuren horen bij het Zeeuwse landschap, een Sallandse boerderij vind je alleen in het kleinschalige landschap in het midden van Overijssel. Het is die streekelijkheid die mensen naar het platteland lokt – nieuwe bewoners en recreanten.

**GEBRUIK DE
BOERDERIJ!
MANIFEST**

**EESINGE
MEPPEL, DRENTHE
HOSPICE**

1 → ERKEN DE WAARDE VAN HET ERFGOED

OPROEP aan overheden, gebruikers en ontwikkelaars

Wees u veel meer bewust van de waarde van (historische) agrarische gebouwen en erven, en het landschap waar ze deel van uitmaken en maak ze onderdeel van uw beleid, uw visies en uw plannen.

Redeneer vanuit de kansen die dit erfgoed heeft. Niet als louter relikwieën van het verleden, maar als iets wat waarde en betekenis heeft voor hedendaagse vraagstukken als bevolkingskrimp en energietransitie.

Dat vraagt om de waarde-bepalende elementen van het agrarisch erfgoed doelgericht te onderzoeken en te evalueren.

**GEBRUIK DE
BOERDERIJ!
MANIFEST**

**NIEUW BOUWLUST
ANNA PAUWLOWNA, NOORD-HOLLAND
WOONEENHEDEN**

Het agrarisch erfgoed kan alleen behouden worden en een rol spelen bij ontwikkelingen als de gebouwen en erven gebruikt worden.

In de eerste plaats geldt dat voor boeren met een historische boerderij. Voor hen is het vaak een hele kunst om het erfgoed te integreren in de moderne agrarische bedrijfsvoering en noodzakelijke veranderingen door te voeren met behoud van de historische waarde.

Voor veel mensen is het bezit van een boerderij een stille droom, onbekend terrein en schijnbaar onbereikbaar, financieel en praktisch. In plaats daarvan wordt maar al te vaak in de woonvraag op het platteland

voorzien met anonieme ‘catalogusarchitectuur’. Er is echter veel meer mogelijk en is er inmiddels veel ervaring met allerlei ‘verdienmodellen’. Onbekendheid met de mogelijkheden, gebrek aan praktische ondersteuning bij overnames en belemmeringen bij de overheid, schrikken mensen af om hun droom waar te maken.

Een faciliterende overheid, voortgezet agrarisch gebruik en nieuwe gebruikers kunnen voorkomen dat historische boerderijen verloren gaan.

**GEBRUIK DE
BOERDERIJ!
MANIFEST**

**DE HULST
OTERLEEK, NOORD-HOLLAND
ZORGBOERDERIJ**

→ BEHOUD DOOR ONTWIKKELING

OPROEP aan overheden (gemeenten, provincies en rijk), eigenaren en ontwikkelaars

Wees creatief met het combineren van bescherming van erfgoed en het tegelijkertijd bieden van mogelijkheden voor herbestemming of aanpassing.

Benut de kennis van de boerderijstichtingen en vergelijkbare organisaties om vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen en de (juridische) ruimte optimaal te benutten. Good practices, experimenteeruimte en vooral de bereidheid om nieuwe initiatieven mogelijk te maken, kunnen helpen.

Werk samen met de boerderijstichtingen en andere betrokken partijen om keuzes

te maken welke gebouwen moeten worden behouden en welke gesloopt. Behoud en ontwikkel de waardevolle karakteristieken van het landelijk gebied. Gebruik de gemeentelijke Omgevingsvisie en het daaruit voortvloeiende Omgevingsplan om de kwaliteiten die je wilt behouden of juist wilt ontwikkelen, vast te leggen.

Neem belemmeringen weg voor (zorgvuldig ingepaste) herbestemming van agrarisch erfgoed. De nieuwe Omgevingswet (verwacht 2021) vraagt hierbij om een andere houding van alle partijen: zet de kwaliteit van de plek centraal in plaats van het denken vanuit

**GEBRUIK DE
BOERDERIJ!
MANIFEST**

**OOSTERMAET
LETTELE, OVERIJSEL
ZORGBOERDERIJ**

2

→ BEHOUD DOOR ONTWIKKELING

functies. Denk niet langer in regels en beperkingen, maar in doelen en kwaliteiten. Dat vraagt aan politiek en bestuur om actief in te zetten op cultuurverandering in de ruimtelijke ordening.

Neem de bescherming van de historische boerderij op als expliciet doel in de Omgevingswet.

An aerial photograph of a farm complex. In the foreground, there are several large, dark-colored barns and a smaller building with a red roof. A paved road runs along the right side of the farm. Behind the barns, there is a large, rectangular field of corn. The background shows a vast green landscape with trees and a clear sky.

**GEBRUIK DE
BOERDERIJ!
MANIFEST**

**DE NIJENSTEEN
VEESSEN, GELDERLAND
VERGADERLOCATIE, FRUITTEELT, NATUURBOERDERIJ**

Nederland staat voor een aantal grote maatschappelijke opgaven. De komende decennia zullen diverse ontwikkelingen verregaande invloed uitoefenen op het landelijk gebied. Daaronder:

Doorgaande schaalvergroting van de landbouw

Volgens schattingen zal tot 2030 het aantal boerenbedrijven met meer dan 20.000 afnemen. De grond krijgt wel een nieuwe bestemming, maar wat gebeurt er met de overtollige boerderijen en erven? Hoe behoud je zoveel mogelijk waardevolle historische boerderijen?

Bevolkingskrimp

Behalve met minder boeren, kampen delen van Nederland met vergrijzing en bevolkingskrimp. Het (her)gebruik van agrarisch erfgoed kan in deze gebieden de negatieve spiraal helpen keren.

Groei van de stad

De trek naar de stad gaat onverminderd door. In het verleden is bij stadsuitbreidingen of de aanleg van industriegebieden vaak geen oog geweest voor de eigen kwaliteiten van het bestaande landelijk gebied. Dit geldt ook voor de aanleg en uitbreiding van infrastructuur. Dat kan en moet anders. Niet met de ruggen naar elkaar, maar zie stad en land als een samenhangende opgave.

**GEBRUIK DE
BOERDERIJ!
MANIFEST**

**GROTE HOEVE
BAAK, GELDERLAND
ENERGIE NEUTRALE RESTAURATIE**

3

→ ONTWIKKELING DOOR BEHOUD

Energie, water, natuur

Er staan enorme ontwikkelingen op stapel op het gebied van duurzaamheid, zoals maatregelen tegen de klimaatverandering en voor energietransitie. Denk aan overloophgebieden voor extreem hoogwater, verhoging van de waterstand in veengebieden en verruiming van de uiterwaarden. Maar ook de plaatsing van windmolenparken en zonneakkers. Het platteland zal hier een belangrijke rol in spelen. Oog voor de landschappelijke en historische waarden en voor de eigenheid van de streek is daarbij geboden. Dat biedt kansen om mensen te betrekken bij de veranderingen en daarmee het draagvlak te vergroten.

**GEBRUIK DE
BOERDERIJ!
MANIFEST**

**VROEG
BUNNIK, UTRECHT
BAKKERIJ, RESTAURANT**

Restaurant
vroeg.nl

3

→ ONTWIKKELING DOOR BEHOUD

OPROEP aan overheden en belangenorganisaties

Ga bij gebiedsontwikkeling uit van de bestaande waarden van het gebied, en werk eraan om daar nieuwe kwaliteiten aan toe te voegen. Dat beoogt ook de nieuwe Omgevingswet.

Geef eigenaren/bewoners een rol bij gebiedsontwikkeling. De boerderijstichtingen kunnen daarbij intermediairs zijn tussen de wereld van de overheid en die van de bewoners. Gebruik die expertise.

Gebruik de kwaliteiten van het landelijk gebied voor het ontwikkelen van de stad en andersom. Doorbreek de strikte planologische en functionele scheiding van stad en land. Het gaat om de kwaliteit van de plek en het erfgoed, en om een functie die dat respecteert – of dat nu een landelijke of een stedelijke functie is.

WAT DOEN DE BOERDERIJENSTICHTINGEN?

ERKEN DE WAARDE VAN HET ERFGOED

- Zij brengen in kaart wat er nog aan agrarisch erfgoed bestaat.
- Zij ontwikkelen kennis over boerderijen, hun functies en de ermee verbonden landbouwmethoden.
- Zij ontwikkelen kennis over boerderijen in relatie tot het landschap waar ze onderdeel van uit maken.
- Zij zoeken naar nieuwe materialen, architectuur, vormgeving, bedoeld om agrarisch erfgoed ook in de toekomst te verbinden aan de plek en het landschap.
- Zij tekenen de verhalen op, van vroeger en nu en verwerken die tot nieuwe aansprekende vertellingen die kunnen worden gebruikt bij ontwikkeling.

- Zij mobiliseren zoveel mogelijk mensen, die als ambassadeurs van het agrarisch erfgoed kunnen optreden. Daarbij hoort ook het faciliteren en stimuleren van 'communities'.
- Zij werken samen met andere organisaties om het belang van het behoud van erfgoed na te streven.

BEHOUD DOOR ONTWIKKELING

- Zij begeleiden potentiële nieuwe gebruikers bij het realiseren van hun droom.
- Zij enthousiasmeren potentiële gebruikers met succesverhalen.
- Zij ontwikkelen protocollen voor succesvolle overdracht van boerderijen met zowel een agrarische als een niet-agrarische functie.
- Zij stellen kennis en ervaring ter beschikking aan overheden.
- Zij werken samen met andere organisaties om starters te ondersteunen.

ONTWIKKELING DOOR BEHOUD

- Zij nemen deel aan projecten en ontwikkelingen waarbij de belangen van agrarisch erfgoed mee moeten wegen.
- Zij brengen samen met andere partijen bij gebiedsontwikkeling kennis in en denken en praten mee over plannen.
- Zij zetten zich ervoor in om boerderijbehoud te organiseren in gebieden waar nu geen boerderijenstichting actief is.

GEBRUIK DE BOERDERIJ! MANIFEST

AGRARISCH ERFGOED NEDERLAND

VERTEGENWOORDIGT:

- Boerderijstichting Fryslân
- Boerderijstichting Groningen
- Drents Landschap | Boerderijstichting Drenthe
- Stichting Twentse Erven
- Stichting Maarkels Landschap
- Stichting Sallands Erfgoed
- Stichting IJsselhoeven
- Boerderijstichting Utrecht
- Boerderijstichting Noord-Holland | Vrienden van de Stolp
- Stichting Boerderij en Erf | Alblasserwaard-Vijfheerenland
- Boerderijstichting Zuid-Holland
- Stichting Landelijk Erfgoed Hoeksche Waard
- Boerderijstichting Zeeland
- Stichting de Brabantse Boerderij
- Boerderijstichting Limburg

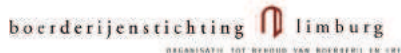
Agrarisch Erfgoed Nederland
BETROKKEN BIJ BOERDERIJEN

TWENTSE ERVEN

SdBB brabants
e boerderijen, bijge
bouwen, erf en cultuurlandschap.

Dit manifest is gepresenteerd op
donderdag 30 november 2017 in Zutphen,
tijdens het congres Gebruik de Boerderij!
© 2017 Stichting Agrarisch Erfgoed Nederland
www.agrarischerfgoed.nl

Vormgeving: Frank de Wit

